Naxçıvan xatirələri

GƏZDİM, GÖRDÜM, YAZDIM...

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Naxçıvan tarixini İsmayıl müəllimdən soruşun!

İsmayıl Hacıyev 21 yanvar 1951-ci ildə Naxçıvan MSSR Culfa rayonunun Xanəgah kəndində anadan olmuşdur. 1968-ci ildə Göydərə kənd orta məktəbini bitirmişdir. 1968-1970-ci illərdə Sumqayıt şəhərindəki İxtisaslaşdırılmış Mexanizasiya İdarəsində fəhlə işləmişdir.

1970-ci ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun tarix fakültəsinə qəbul olunmuşdur. Tələbəlik illərində fəal elmi fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. 1972-ci ildə ümumittifaq tələbə-elmi konfransında məruzəsinə görə diplom, 1974-cü ildə təhsil əlaçısı kimi "Əla təhsilə görə" döş nişanina layiq görülmüşdür. 1974-cü ildə ali məktəbi fərqlənmə diplomu iləbaşa vuraraq bitirdiyi Naxçıvan Muxtar Respublikası Culfa rayonunun Xoşkeşin kənd səkkizillik məktəbində tarix müəllimi kimi pedaqoji fəaliyyətə başlamışdır. 1978-ci ildə Y.Məmmədəliyev adına Naxçıvan Dövlət Pedaqoji İnstitutunda assistent olmuş, bir il sonra müəllim kimi mühazirələr oxumuşdur. 1984-cü ildə tarix-filologiya fakültəsinin dekan müavini təyin edilmişdir.

İsmayıl Hacıyevin ən maraqlı araşdırmalarından biri də Araz Türk Cümhuriyyətidir. Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi və dövlətçilik fəaliyyəti, Heydər Əliyev siyasəti və Azərbaycan tarixi məsələləri Azərbaycanın milli dövlətçilik tarixində Naxçıvanın yeri, Azərbaycanın Xalq Cümhuriyyətinin Naxçıvanla əlaqələri, Araz-Türk Respublikasının tarixi, müharibə illərində (1941-45) naxçıvanlıların ön və arxa cəbhədəki fəaliyyətləri, Naxçıvan bölgəsinin ərazi taleyi, Naxçıvan MR-in sosial-iqtisadi tarixi, mədəniyyəti və görkəmli şəxsiyyətləri, Ermənilərin Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları və soyqırım siyasəti, Azərbaycanın itirilmiş tarixi torpaqları və s. kimi məslələr onun elmi fəaliyyətinin əsas istiqamətlərini təşkil etmişdir. XX əsrin 80-ci illərinin ikinci yarısı, 90-cı illərinin əvvəlində "Təlim prosesində ictimai-siyasi materialın yadda saxlanması xüsusiyyətləri", "Tədris prosesində tələbələrdə mənəvi keyfiyyətlərin aşılanması", "Tələbələrdə siyasi mədəniyyətin formalaşması" və s. mövzularda hazırladığı metodik vəsaitləri və elmi məqalələri ərsəyə gətirmişdi.

1992-ci ildə AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunda "Böyük Vətən müharibəsi illərində Azərbaycan Respublikasının ictimai-siyasi və mədəni həyatında qadınların iştirakı (1941-1945-ci illər)" mövzusunda namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir. 1994-cü ildə Naxçıvan Özəl Universitetinin elmi işlər üzrə prorektoru vəzifəsinə keçmiş, 1996-cı ildə Naxçıvan Dövlət Universitetinin elmi işlər üzrə prorektoru vəzifəsinə təyin olunmuşdur.

Ötən müddət ərzində İsmayıl Hacıyev "Türkiyə-Naxçıvan elmi əlaqələri", "Tarixdə və günümüzdə Naxçıvan", "Gümrü, Moskva, Qars müqavilələri və Naxçıvanın taleyi", "XX əsrdə Naxçıvanda ermənilərin törətdikləri soyqırımının qarşısının alınmasında Türkiyənin rolu" və s. əsərləri elmi ictimaiyyətə təqdim edilir. 1999-cu ildə "Naxçıvan Muxtar Respublikası Azərbaycanın milli dövlətçilik tarixində" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə edir. 2000-ci ildə o Naxçıvan Dövlət Universitetinin professoru seçilir.

2000-ci ildə İsmayıl Hacıyev Culfa seçki dairəsindən Naxçıvan MR Ali Məclisinə deputat seçilir. Elm aləmində tanınmış tarixçi-alim daha böyük elmi zirvələr fəth edir. 2002-ci ildə Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan Bölməsi yaradılır və İsmayıl Hacıyev 2003-cü ildə həmin bölmənin sədri, AMEA-nın Rəyasət Heyətinin üzvü seçilir.İsmayıl Hacıyevin tarixin müxtəlif problemlərinə həsr olunmuş 34-dən artıq kitab və monoqrafiyası, 350-yə yaxın elmi məqaləsi vardır. Fərdi və birgə yazdığı "Heydər Əliyev və milli-tarixi yaddaşın bərpası", "Mustafa Kamal Atatürk və Naxçıvan", "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan Bölməsi", "Naxçıvan abidələri ensiklopediyası" (Azərbaycan və ingilis dillərində), Naxçıvan tarixi atlası, "İntibahın 15 ili", "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və Naxçıvan", Naxçıvan tarixi. Üç cilddə. I cild, Naxçıvan tarixi. Üç cilddə. II cild, Naxçıvan tarixi. Üç cilddə. III cild və s. əsərləri elmi sahədə ciddi qəbul edilir.

Naxçıvanın 1918-1920-ci illəri əhatə edən həqiqi tarixinin bərpası, tarixin arxivində yatıb qalan nadir faktların üzə çıxarılması onun tədqiqatının əsas mövzusudur. Ailəlidir, üç bilikli övlad atasıdır. Onu mən həm də," Naxçıvan və ATC" tarixinin atası hesab edirəm.Bunun sübutu həm də 3 cildlik Naxçıvan tarixi kitabıdır. İsmayıl Hacıyevə davam edən elmi və mənəvi həyatında uğurlar arzu edirəm.Naxçıvan tarixinin araşdırılması işində hər zaman öndə olmasını arzu edirəm.

Qədimlə üz-üzə - Əbülfəz Amanoğlu

Əbülfəz Quliyev 27 mart 1950-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Naxçıvan şəhərində anadan olub. 1966-cı ildə Naxçıvan şəhərindəki 7 saylı onillik orta məktəbi qurtarıb, həmin il Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinin dil-ədəbiyyat ixtisasına qəbul olub, 1971-ci ildə oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirərək təyinat üzrə Naxçıvana gəlmişdir. Bir il şəhər 1 saylı orta məktəbdə müəllim işləmiş, 1972-ci ildə yeni yaradılan Naxçıvan Elm Mərkəzinə kiçik elmi işçi olaraq qəbul olunmuşdur.

Qədim türk Orxon-Yenisey yazılı abidələrinin Azərbaycanda əsas tədqiqatçılarından biridir. Bu sahəyə aid onlarla monoqrafiyası nəşr olunmuşdur. Orta əsrlər ümumtürk ədəbiyyatının öyrənilməsinə aid, Naxçıvan dialekt və şivələrinin tədqiqinə aid sanballı əsərləri vardır. 1971-ci ildən indiki Naxçıvan Dövlət Universitetində çalışır. Müəllim, baş müəllim, dosent və professor vəzifələrinədək yüksəlmişdir. 1993-cü ildən 2003-cü ilə qədər universitetin "Azərbaycan dilçiliyi" kafedrasının müdiri olmuşdur.Hal-hazırda həmin kafedranın professorudur.

Neçə-neçə kitablıq fəaliyyətinə 1993-cü ildə Əski türk yazılı abidələri müntəxəbatı kitabı ilə başlayıb.Bundan sonra 1994-cü ildə Qədim türk abidələrinin sintaksisi, 1996-cı ildə Qədim türk abidələrinə aid materiallar kitabları ilə fəaliyyətini davam etdirib. Mən Əbülfəz müəllimin fəaliyyəti ilə qürur duyuram. O, öz kimliyinin tarixini araşdırır. Belə deyim, kimliyinin kimliyi. Yəni, türklər kim olublar, nə ilə türkçülük başlayıb və inkişaf edib kimi sualları özü verir, özü də araşdıraraq cavabını tapır. Mən də öz kimliyimin kimliyinə baxmışam. Sak tayfalarının dilini Vikipediya vasitəsilə bilmiş və sosial səbəkədə paylaşmışam. Çoxu üzr istəyirəm ifadəmə görə, qaba tüpürür, həmin tüpürcəyə görə onun haradan olduğunu bilirlər. Bir Azərbaycan Türkü də bunu test edib və 5 faiz Şotland olduğunu biləndə təəccübünü gizlədə bilmir. İndi o, Azərbaycan şotlandıdır. Biz isə bunu test etmirik. Çünki, biz saf qanıq (Harri Potter kitabında əsillinəsilli olanlara saf qan deyirlər), əsilqanıq, kim olduğumuzu bilirik. Biz Türkük! Əgər nə vaxtdan türk olduğumuzu, bunun hansı yazılarda qeyd edildiyini bilmək istəyənlər isə Əsl Türkün, Əbülfəz Amanoğlunun kitablarını oxusunlar. Öz ömrünü belə işlərə həsr edən alimlər Əsl Türkdür, Əsl Türkçüdür!

Cəfər Cabbarlı və Naxçıvan

Cabbarlı ilə Cavid.
Burası Muşdur,
Yolu yoxuşdur,
Gidən gəlmiyor...
Gidən gəlmiyor...
Gidən gəlmiyor...
Əcəb nə işdir...

Cavid ömrü filmində Cabbarlının vəfatını eşidən dilindən keçən türkü...

100 illik Cabbarlı-Cavid əlaqələrinə həsr olunur...

Həmkardırlar,dostdurlar,
Cabbarlı ilə Cavid.
Dostluğu pozmadılar,
Cabbarlı ilə Cavid.

Cavid ilə dostluğu,
100 il əvvəl başladı.
Cavid ilə qardaşı,
Dövlətçün çalışırdı.

Cümhuriyyət işində,
İstiqlalçün yanırdı.
Dəftərxana işində,
Sənədlərə baxırdı.

O vaxtlarda görüşdü,
Dost oldu və danışdı,
Şeiriylə yarışdı,
Cabbarlı Cəfər ilə,
Alovlu yazar ilə.

Orda kimlər yox idi,
Rəsulzadə,Pepinov.
Dost olur,danışırdı,
Cəfərlə Rəsulzadə,
Cabbarlıyla Pepinov.

Sonra ara kəsildi,
Dövlətə bayquş deyən,
Yoldaş bayquş gəlmişdi,
Cəlladlığın etmişdi.

Bayquş dəftərxananı,
Taladı basdı keçdi,
Pepinov,Əlirzanı,
Sosialist yapdı keçdi.

O,həmin Əlirzaydı,
Cavidin qardaşıydı.
AXC-nin önəmli,
Dəftərxanasındaydı.

Bu ara dönəmində,
Əlirza çox qalmadı,
Bundan düz 3 il sonra,
Rəhmətinə yol aldı.

Cavid ilə Pepinov,
Dost yox lap qardaş oldu,
Pepinovun qızının,
Adını Cavid qoydu.
Sevda-Şeyda!-nə yaxın-
Adlar var axın-axın.
Rəsulzadəylə Cəfər,
Yollarını ayırdı.
Cəfər onda ''sosialist''
O isə istiqlalçıydı.
Lakin, dur, ayrılmayıb,
Lap tez ayrılan yollar.
Cabbarlı xəbər alar,
Bakıdan xəbər yollar.

Sonra bir tamaşayla,
Bu ara tamamlanar.
Cəfər teatrında,
O Şeyx Sənana baxar.

Tamaşa sona yetir,
O Cavidlə görüşür.
Onu bərk qucaqlayır,
Ölənə kimi dost qalır.

1935,
Cəfərdən xəbər yox heç.
Yanına biri gəlir,
Qara xəbəri verir.

Cavid yanğısı ilə,
Bu türkünü söyləyir:
Burası Muşdur,
Yolu yoxuşdur,
Dostum gəlmiyor...
Canım gəlmiyor...
Cəfər gəlmiyor...
Əcəb nə işdir...

04.09.2019. æ 15:55

Mən bu şeiri "Naxçıvan xatirələri"ni yazan vaxtları, həyət evimizdə, "Aydın" şeirini yazandan sonra yazmışam.Cəfər duyğulu vaxtlarımın əsəridir, bunu deyim. Mənim üçün bu yay ayı Naxçıvan ayından başqa, həm də Cəfər Cabbarlı ayı olmuşdur. Mən Cəfər Cabbarlıya 10 səhifədən çox məqalə yazdım. Filologiya elmləri doktoru, professor Asif Rüstəmlinin" Cəfər Cabbarlı və Cabbarlışünaslıq" və Cabbarlının "Ölkəm" kitabının təqdimatında fəal iştirak etdim. Hələ tədris ayı başlamadan "Aydın" və indi məqaləsini başladığım "Cabbarlı ilə Cavid" şeirini yazdım.Tədris ayı başlayanda mənim Cabbarlıya yazdığım məqaləm dərc olundu. Gözəl xatirlayıram,- yuxusuz gecəmin nəticəsində ərsəyə gəlib o məqalə. Axşam saat 8-dən gecə saat 1-ə kimi durmadan yazmış, Cabbarlının hər əsərini tək-tək təhlil etmiş və yenidən oxumuşdum. "Dilbər və Dilarə" kimi məqalələri də hələ təzə oxuyurdum.

Yay ayımı Cabbarlı ayı edən bir amil kimi də bunu görürəm.

7 sentyabr atamın ad günü idi. Asif müəllimgili çağırmışdıq.Asif müəllim özüylə birgə kitablarını da gətirmişdi. Kitabxanamdan xəbəri vardı. Görəndən sonra heyrətləndi və "Solmaz duyğuların səltənətində" kitabını kitabxanama hədiyyə etdi. Mən də fürsətdən istifadə edib Asif müəllimdən görkəmli şəxsiyyətlər barədə məlumatlar toplamaq istəyirdim. Kitabxanamdakı kitablara baxan Asif müəllimə Cabbarlı barədə mənim üçün maraqlı olan suallar verirdim. Çünki, maraq salmışdım Cabbarlı irsinə.

(Davamı 12-ci səhifədə)

(Əvvəli 10-cu səhifədə)

Getməyə hazırlaşdıqları vaxt professora yenə bir sual verdim.

- Əmi, sən mənim “Naxçıvan xatirələri”ni yazdığımı bilirsən. İstəyirəm ki, “Cabbarlı və Naxçıvan” adlı bir məqalə də yazım. Buna aid səndən məlumat toplamaq istəyirəm. Cabbarlı və Naxçıvan mövzusunda araşdırmalar aparmısınızmı?

O isə bütün bildiyini mənə danışdı. Mən də onun dediklərini Sizə çatdıracağam.

Cəfər Cabbarlı bilirsiniz ki, Naxçıvanlı deyildi, Xızıdan idi. Lakin, onunla olan, onun əhatəsində olan çoxlu Naxçıvan yetirmələri var idi. Birincisi də Cavid və Əlirza idi ki, onların dostluğunu şeirimdə vurğuladım. İkincisi isə Rza Təhmasibdir ki,onunla can bir qəlb olublar. Görüşür, danışır, bir-birlərinin tədbirlərində iştirak edirdilər. Bunu da vurğulamışam.

Üçüncüsü isə Şərurun Sərkanlı kəndinin yetirməsi olan Əşrəf Yusifzadə ilə Cabbarlının əlaqələri çox olmasa da,o,-Cabbarlının bir sıra filmlərində iştirak etmiş,şəxsən Cabbarlı ilə görüşmüşdür. 1906-cı ildə anadan olmuş Yusifzadə səhnə həyatına 1928-ci ildə başlamışdır. Çox keçməmişdir ki, ona ” Aydın” tamaşasında Dövlət bəy rolu verilmişdir. O rolu o qədər təbii, ürəkdən oynayırdı ki, tamaşaçıda rola əsl nifrət oyada bilirdi. Bu rolu çox yaxşı oynamalıydı gənc Əşrəf. 4 il ədəbi məhkəməyə görə ortada qalan bir pyes ilk dəfə tamaşaya qoyulanda Əşrəf Dövlət bəy rolunu oynayırdı. O, çox təmkinli, həyəcansız idi. şam. Bildiyiniz kimi, Həbib İsmayılov Naxçıvan yetirməsidir. O, 1943-cü ildə “Cəfər Cabbarlı” adlı ssenari yazıb və həmin ssenari əsasında 1944-cü ildə eyniadlı film çəkilib. ”Cəfər Cabbarlı” filmini çəkən Naxçıvan yetirməsinin də burada adını çəkmək lazımdır.

Onu da qeyd edim ki, Cabbarlı bir neçə dəfə Naxçıvanda olmuş və öz pyeslərinin necə səhnələşdirildiyini görmüşdür.Təkcə Naxçıvanda yox, bütün regionlarımızda Cabbarlının pyesləri dünən də səhnələşdirilirdi, indi də səhnələşdirilir. Lakin, 1934-cü ilin 31 dekabrından Cabbarlı kimi dramaturq tapa bilmirik. İndi isə məqalənin yekununa yaxınıq.Bir məlumatı da demədən keçməyəcəyəm.

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev hələ uşaq ikən teatra gedər, oradakı pyesləri izləyərdi. Nə qədər pyes izləsə də, bir pyesi yadından çıxartmırdı. Cəfər Cabbarlının “Sevil” pyesi Onun yadında idi, Sevil rolunun necə məşəqqətli həyat sürdüyünü və axırda Azad olaraq evinə qayıtdığını. O vaxtdan Cabbarlıya simpatiyası var idi. Yadından çıxartmazdı,-Sevil çadrasını necə atırdı. Belə gələcək nəsillərin olmasını çox istəyirdi Ulu Öndərimiz. Belə azad nəsillərin olmasını. Yəqin o vaxtdan ölkəsini azad etmək arzusunda imiş Ulu Öndər. Sevilə baxarkən...

Cabbarlı vəfat edərkən Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev hələ 11 yaşında idi. Elə bil öz ailəsindən imiş kimi məyus oldu o vaxtlar. Dedi, narahat olma, Cəfər əmi, sənin istədiyin azadlığı gələcəkdə mən yaşadacağam,mən!

Sonra aylar keçir, illər ötür, gəlirik Cəfər Cabbarlının vəfatının 20 illiyinə. dı. Çoxlu verilişlərdə Heydər Əliyev haqqında müsahibələrdə qürurla iştirak edir.

Heydər Əliyev bundan sonra da Cəfər Cabbarlı barədə tədbirlərdə iştirak etdi: 45 il öncə, Sevil operası yarananda da mən onun ilk tamaşasında olmuşam.-Rəhmətlik Fikrət Əmirovla mənim şəxsi münasibətlərim və dostluğum var idi. Sevil öz süjetinə görə yeni əsər deyil. Bu pyesi Cəfər Cabbarlı yaradıbdır. Deyə bilərəm ki, Cəfər Cabbarlının Sevil pyesi Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında çox böyük rol oynamışdır. Qadın azadlığı, insan mənəviyyatı mövzusunun qələmə alınmasında Cəfər Cabbarlının xidmətləri böyükdür. Onun pyeslərinin hər biri, demək olar ki, Sevil tamaşası qədər böyük əhəmiyyətə malik əsərlərdir. Ancaq Sevil pyesinin yarandığı dövrdə 20-30-cu illərdə Azərbaycanda gedən ictimai-siyasi proseslərdə, qadınların azadlığının əldə olunmasında çox böyük rol oynamış,güclü təsir bağışlamışdır. Əsər o qədər təsirli idi ki, tamaşaya baxan qadınlar heç nədən çəkinmədən zaldan çadralarını atıb çıxdılar. Xatirimdədir, 30-cu illərdə dəfələrlə Sevil pyesinə baxmışam.Böyük təəssüratlarım var.

Ø °Ł Ø ,15 Ø Æ 1998.

Bu çıxışı 15 noyabr 1998-ci ildə Cabbarlının 100 illiyinə hazırlıq ərəfəsində Sevil operasının tamaşaya qoyulmasından sonra Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev etmişdi. O, Cabbarlısevər olaraq çox yaxşılıq edib. Cabbarlının indiki 28 may metrosunun yanında heykəlinin açılışında iştirak edib. Cabbarlının ev-muzeyinin açılışında, Cabbarlı tədbirlərində dəfələrlə iştirak edib. Görürsünüz,şişirt-

mənasında obadan, Mahmudobadandır. Onlar telefonla bir-birlərinə zəng edərkən və görüşərkən bir-birlərini başqa adla çağırırlar. Əli Rza Xələfli poeziyamızın Xudafərin körpüsü olur, Xanəli Kərimli isə poeziyamızın Əlincə qalası. Bunlar əbəs yerə deyilmir, onlar bununla birləşir və ayrılan yolları, ayrılan qolları da birləşdirirlər. Xudafərin körpüsü (Cəbrayıl) və Əlincə qalasını (Naxçıvan).

Mənim sözümün canı təkcə onların dostluqları deyil. Bu yay görkəmli şair-publisistimiz Əli Rza Xələflinin Xanəli Kərimli və onun qardaşı oğlu, Vətənimiz uğrunda şəhadətə qovuşmuş Ceyhun Orucəliyev haqqında 2016-cı ildə yazdığı “Söz və qan...” povest-xronika-

GƏZDİM, GÖRDÜM, YAZDIM...

Arada bir tamaşaçılara, xüsusən də tamaşanı izləyən Cabbarlıya baxırdı. Lakin, rolunun haqqını verdi və həyəcanlanmayaraq rolu axıra qədər oynadı. Sonda isə alqışlar, alqışlar və alqışlar...

Cabbarlı səhnəyə gəldi. Çox həyəcanlı idi.İlk olaraq Əşrəfin yanına gəldi.Onunla çox yaxşı söhbəti baş tutdu.

-Sənin adın Əşrəf idi, deyəsən.

-Bəli,Yusifzadə Əşrəf.

-Rolu elə gözəl oynayırdın ki,özüm də heyrətləndim.Dedim ki ay Allah, bunu mənmi yazmışam. Sən mənim yazımı əks etdirdin özünlə.Mən Dövlət bəyi belə yazmamışdım. Sən onu çox hərarətli oynadın. Məncə mənim təklif edəcəyim rolu da oynaya bilərsən.

-Hansı rolu?.

-Mən Mirzə Fətəlinin Hacı Qara pyesini film kimi çəkmək istəyirəm. Ssenarini qurtarmışam, gərək ki, film çəkilsin. Səni həmin filmə çəkmək istəyirəm.

-Mən heç filmə çəkilməmişəm. Görəsən yaxşı oynaya bilərəm?

-Əla oynayarsan. İndi ki Dövlət bəyi belə oynadın, sənə güvənirəm.

-Yaxşı, oynayaram.

Əşrəf Yusifzadə razılaşdı.1927-ci ildə bitirilən ssenari 1928-ci ildə çəkildi. 1929-cu ildə isə kinoteatrda təqdim olundu.

Əşrəf özünə və roluna baxırdı.Çox sevinmişdi. Sevincindən Cabbarlını qucaqlamış, ona minnətdar olmuşdu. O, rolunu elə ehtiraslı oynamışdı ki, hamı onu alqışlayırdı! Əşrəf Yusifzadə kino həyatına belə başlamış və yaxşı başlamışdı! Cabbarlı isə Azərbaycanın ilk kino dramaturqu adını almışdı!

Əşrəf Yusifzadə Rza Təhmasib və Cavidlə də dostluq edirdi. “Hacı Qara” filmindən başqa, “Kölgələr sürünür” və “Səhər” filmlərində rol almışdı.

Həbib İsmayılovun adını bu kitabda çəkmişəm. Ona aid bölmə də yazmı-

Gənc Heydər artıq ailəli idi. Həmin il Əziz Əliyevin qızı Zərifə xanımla ailə həyatı qurmuşdu. Qızlarının olacağını eşidəndə onlar o qədər sevinmişdilər ki. Gənc Heydərin ilk övladı dünyaya gələcəkdi. O, uşağına layiq ad qoymaq istəyirdi. Oxuduğu bütün kitablardakı rollara baxar, hətta ideallarına da baxar, lakin, bu adları qoymaq istəməz, qərarı uşaq doğulduqdan sonraya ərtələyir.

1955-ci ilin 12 oktyabrı. Gənc Heydər Əliyev qızını qucağına alır. Körpə qız çox şirindir, daha ilk dəqiqələrindən kim olacağı bəllidir. Azad körpə, azad qız və azad qadın. Ata Heydər atalığının ilk dəqiqələrində bu fikri yadına saldı və qızının adını qoydu: SEVİL! Cəfər Cabbarlının, Heydər Əliyevin və Zərifə Əliyevanın Sevili!

Sevil Əliyeva sonra da özünü Azad qadın kimi doğrultdu. Sevil Qadınlar Şurasını yaratdı. Bəstəkar olaraq çox gözəl musiqi kompozisiyaları yaratdı. Space TV-ni yaratdı. Londonda yaşasa da, Azərbaycanı unutmadı,atasını unutmamirəm. 30-cu illərdə Sevilə baxdığını vaxtilə Ulu Öndər özü deyib.

Onun Cəfər Cabbarlı əlaqələrinin zirvədə olduğu və bitdiyi il 1999-cu il idi. Milleniumun qurtaracağında Cəfər Cabbarlının 100 illiyinin qeyd olunduğu vaxtlarda Heydər Əliyev Cabbarlının “Aydın” tamaşasında da tamaşaçı qismində iştirak edirdi. Gözlər Heydər Əliyevə dikilmişdi. O, sanki Sevilin doğulduğunu xatırlayırdı bu tamaşaya baxanda. Sonda aktyorlar və atktrisalar ilə görüşdü. “Aydın” tamaşası bitdi. Cabbarlı bir daha anıldı.1999-cu ildəki bu tamaşadan 20 il keçib, lakin, Cabbarlısevərlər hələ də bunu unutmur.

Heydər Əliyev Cabbarlının 80 və 100 illiklərinin keçirilməsi barədə sərəncam yazdı. Bunu da aid edə bilərəm.

Və ən əsası, onu da aid edim ki, Cənab prezidentimiz İlham Əliyev Cabbarlının 120 illiyinin keçirilməsi barədə sərəncam yazdı. Bu əmr oldu ki, Azərbaycanın dörd bir yanında Cəfər Cabbarlı - 120 tədbirlərində olmaqdan yorulmadıq. Bu da bir Naxçıvan yetirməsinin Cabbarlısevərliyidir. Bu əməl belə ifadə olunur ki, nəinki Naxçıvan yetirmələrinin, bütün Azərbaycanlıların Cabbarlı ilə əlaqəsi bitməyib, hələ də davam edir. Bu sərəncam mənə görə 31 dekabr 2019-cu ilə qədər yox, 20 mart 2020-ci ilə qədər keçərlidir.Cabbarlı həmişə yaşayacaq, yaratdıqları da oxunacaq, tamaşaya qoyulacaq, SEVİLəcək. Nə Cabbarlının səsi kəsiləcək, nə də onunla əlaqəmiz.

Poeziyanın Əlincə qalası - Xanəli Kərimli

Mən bu kitabdakı Əlincəqala bölməsində iki şair-dost haqqında yazmışdım. Əli Rza Xələfli və Xanəli Kərimli. Onlar bir-birindən ayrı düşən iki obanın övladlarıdırlar. Xanəli Kərimli sözün əsl sını oxudum. Bu kitab elə oxunaqlı yazılmışdı ki, kitabın 20 səhifəsini oxumaq tam məlumat əldə etmək üçün bəs edirdi, lakin, mən bütün kitabı oxudum. Kitabda şəhidin şəhadətə qovuşması elə ağrılı təsvir olunurdu ki, ürəyimi ovuda bilmirdim. Kitabın şəkillərinə baxarkən də çox qürurlandım. Çox əsgər adətən, bir dövlət adamının yanında həyəcanlanır. Ancaq gənc Ceyhun həyəcanlanmır, özü də sələf-xələf Prezidentlərimizin yanında...

Xanəli Kərimli ilə görüşmüşəm. Bir şairlə görüşmək çox asandır, onun yazdıqlarını oxumaqla onunla qiyabi də olsa görüşə bilərsiniz. Mən də onun şeirlərini oxudum, həyatı ilə maraqlandım. “Söz və qan” mənə bəs etmədi. Ayrı kitablarını da oxudum. 2014-cü ildə çap olunmuş, dəyərli və hörmətli alim, filologiya elmləri doktoru, professor Asif Rüstəmlinin şəxsən avtoqraf yazaraq mənə hədiyyə etdiyi, çox maraqlı və fikrimin dərinliyində nostaljiyə çevrilmiş bir kitabı “Müdriklik mücəssəməsi” adlı kitabını vərəqlədim. Kitabın hər bir şəkili, hər bir məqaləsi məni uzaqlara aparırdı. Mənim oxuduğum ilk böyük kitab bu kitab idi. Bu kitabdan əvvəl mən” Düyməcik”, “İki ayı balası” adlı kitablar oxuyurdum. İlhamlanıb yazı yazmağımın səbəblərindən biri olan bu kitabın 351-ci səhifəsi rastıma çıxdı. İnana bilmədim. Asif Rüstəmlinin 5-6 yaşlarımda oxuduğum yazılarından qiyabi tanış olduğum Xanəli Kərimli demə bu şəxs imiş! “Bir cövhərəm dürr içində”. Bu məqalənin adını ilk dəfə hallandırdığım 6 il əvvəli yenidən xatırladım və həmin məqaləni bir də oxudum. Bu məqalə yazılarkən Ceyhun bəyin şəhadəti gərək ki, olmuşdu.

(Davamı 14-cü səhifədə)

(Əvvəli 12-ci səhifədə)

"Kredo"nun redaksiya heyətində mənim fikrimcə möhtəşəm üçlük var, Əli Rza Xələfli, Asif Rüstəmli və Xanəli Kərimli... Onlara baxan isə mənəm. Onlar ədəbi və əbədi dostlardır, onlar öz məqalələrində bir-birlərindən söz açmışlar. Asif Rüstəmli Əli Rza Xələflini "dövrün Gəmiqayası", Əli Rza Xələfli isə Asif Rüstəmlini "böyük alim və Cabbarlışünas" adlandırmış, bir-birlərinin tədbirlərində iştirak etmişlər.Xanəli Kərimli isə Asif Rüstəmli ilə 20 ilin əlaqəsini davam etdirir.

Hal-hazırda hər üçü də "Kredo" qəzetinin redaksiya heyətindədirlər. Təbii ki, Əli Rza Xələflini xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, baş redaktordur.

Asif Rüstəmli vurğulayır ki ,Xanəli Kərimli ilə 1995-ci ildə Naxçıvan evinin pəncərəsinin baxdığı İranın Tehran şəhərində Məhəmməd ibn Süleyman əl-Bağdadinin,yəni,-Füzulinin 500 illik yubileyində görüşüblər.Asif Rüstəmli həmin tədbirdə çox fəal çıxış etmiş, tədbirdə çəkdiyi videoları Xanəli Kərimliyə göndərmiş və adını kitabda çəkdiyim Naxçıvan TV-yə göndərmişdir.Çox keçmir ki,Asif Rüstəmlinin çəkdiyi görüntülər Naxçıvan TV-də göstərilir.İndi yəqin ki,həmin xəbər arxivdədir.Həmin görüntülər olmasaydı,-bəlkə də,bu yubileyin olmasının sübutu Azərbaycanda və xüsusən də,İrana baxan pəncərəmizdə-Naxçıvanda olmazdı.Xanəli Kərimlinin Asif müəllimlə əlaqəsi belə yaranmışdır.

Xanəli Kərimlinin içində Məmməd Araz sevgisi var.O,Məmməd Araza pərəstiş edir.Mən də Məmməd Arazı ilk dəfə tanıdığım vaxtlardan indiyə qədər onun hər şeirində İrana baxan pəncərəni hiss edirəm. Mənim həmin pəncərəni görmək arzum o vaxtdan, Xanəli Kərimlidən və Məmməd Arazdan başlayır deyə bilərəm..

GƏZDİM, GÖRDÜM, YAZDIM...

Dediyinə görə,Xanəli Kərimlinin ilk qələm təcrübəsi də Məmməd Araza yazdığı "Toğluqayanın Məmməd Araza məktubu" şeiridir. İndi isə Xanəli Kərimlinin axarıncı kitabı yanımdadır - "Ahlat taşı" kitabı. Bu kitab türk dilindədir,düz eşitdiniz.Bu da Xanəli Kərimlini tanıdan kitabdır,onun pəncərənin baxan tərəfinə qədər tanınmasına səbəb olan bir kitabdır.

Payız xəzəl fəslidir,çoxunun içi qəmlənir,çoxunun içi az da olsa qəmdən kədərdən uzaq olur.Mən Xanəli Kərimliyə-Payız dərdli və payız sevincli şairə yaradıcılığından yarpaqların əskilməməyini arzu edirəm.Həyatından nə qədər yarpaq düşürsə düşsün,yenə də payız sevincli ruhunun olmasını arzu edirəm.Saysız kitablarının çap edilməsini və nainki,pəncərəyə baxan yerlərdə,hələ ordan kənarda da şanının artmasını arzu edirəm.

Payız ömürlü şairimiz, payız qəmli olmayasınız!

Sevindik NƏSİBOĞLU